

1.01
Prejeto 19. 2. 2007

UDK 342(436.4-89)"1879/1893"

Filip Čuček*

Deželnozborske volitve na Spodnjem Štajerskem v Taaffejevi dobi

IZVLEČEK

Avtor analizira deželnozborske volitve na Spodnjem Štajerskem v Taaffejevi dobi (1879-1893). Na podlagi (pretežno) časopisnega gradiva skuša avtor prikazati potek volitev in vpliv nacionalnih (nemško-slovenskih) razmer na njihovo izvedbo. Podrobneje je avtor vzel v pretres volitve v kmečki kuriji, ki so v nemirno politično ozračje vnašale največ napetosti. Zaradi slovenskih osmih poslancev kmečke kurije je nemška stran poskušala osvojiti (vsaj kakšen) mandat in vnašala v predvolilno borbo precejšnjo dinamiko. Na drugi strani so tudi Slovenci poskušali prodreti v mestni kuriji. Obe strani sta ostali v svojih prizadevanjih neuspešni. Nemci so obvladovali mestno kurijo, medtem ko je ostala kmečka kurija slovenska domena.

Ključne besede: Avstroogrška monarhija, Spodnja Štajerska, politična zgodovina, nacionalni boji, ustavna doba, volitve, deželni zbor

ABSTRACT

THE ELECTIONS TO THE PROVINCIAL ASSEMBLY IN LOWER STYRIA DURING THE EDUARD TAAFFE'S TERM

In the paper, the author analyses the elections to the Provincial Assembly in Lower Styria during the term of Prime Minister Eduard Taaffe. On the basis of mainly newspaper material the course of the elections and the influence of German-Slovene relations on their execution are presented. The elections to the rural curia, which added tension to an already agitated political climate, are dealt with in greater detail. German endeavours to win at least one mandate in the curia where eight seats were held by Slovenes introduced significant dynamism in the pre-electoral campaign. The Slovenes, in their turn, attempted to penetrate the urban curia. The efforts on either side proved unsuccessful. Germans continued to dominate the urban curia while the rural curia remained firmly in Slovene hands.

Key words: Austro-Hungarian Empire, Lower Styria, political history, inter-ethnic struggle, constitutional period, elections, provincial assembly

* Univ. dipl. zgodovinar, mladi raziskovalec, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, SI-2000 Maribor, Koroška cesta 160; e-mail: filip.cucek@uni-mb.si

Uvod

Po liberalni Auersperg-Lasserjevi vladi (1871-1879) je prevzel krmilo avstrijske polovice dvojne monarhije v "svoje roke" grof Eduard Taaffe, mladostni prijatelj cesarja Franca Jožefa. Taaffejeva doba (1879-1893) je, oprta na slovanske in nemške konservativne poslance državnega zbora, prinesla v politično življenje Cislitvanije precejšnje spremembe. Njegova politika, ki je skušala premostiti nacionalna nasprotja avstrijskih narodov, se je že leta 1882 "okrepila" z novimi volilci (državnozbornska volilna reforma z zmanjšanjem pogojnega volilnega cenzusa iz 10 na 5 goldinarjev direktnih davkov),¹ v svoji (skoraj) petnajstletni "vladavini" pa je Taaffe postavil tudi smernice socialne zakonodaje v Avstriji (omejitev delovnega časa, uvedbo nedeljskega počitka, začetke nezgodnega in bolniškega zavarovanja).² Sicer pa je njegova vlada, ki je bila vse do devetdesetih let 19. stoletja tarča napadov nemških ustavovercev, kasneje pa tudi slovanskih poslancev, padla konec leta 1893 zaradi poskusa vpeljave (skoraj) splošne volilne pravice.

Slovenska politika v Taaffejevi dobi v nacionalnem smislu ni dosegla veliko, kljub temu da predstavlja obdobje čas največjih pridobitev v avstrijski ustavni dobi.³ Ker ni bilo mogoče misliti na radikalne zahteve, je bil to tedanji domet slovenske politike. Slovenci so se držali poti majhnih koncesij zaradi strahu pred sesutjem vladne koalicije in pred novo liberalno vlado. S Taaffejevo "drobtinčarsko" politiko je bil dosežen kulturni in splošni dvig slovenskega naroda. Toda kljub vsemu so se gospodarske, socialne in politične težave stopnjevale.⁴

Štajerski deželni zbor ob Taaffejevem nastopu

Med slovenskimi poslanci na Dunaju so sedeli v koalicijskih klopih tudi trije spodnještajerski poslanci. Za razliko od slovenske državnozbornske koalicijske "drže" pa štajerski Slovenci v štajerskem (graškem) deželnem zboru, kjer so imeli večino nemški liberalci, niso mogli računati na podobno zaveznitvo kot v državnem zboru. Slovenska politika se je mogla opreti le na nemške konservativce, ki so imeli nekaj manj kot dvakrat toliko poslancev (15) kot Slovenci. Nemški liberalci so peljali lastno politiko in se na ostale stranke niso preveč ozirali. Slovenski gospodar ni zaman svaril, da slovenski poslanci "sedaj druga storiti ne morejo, kakor prav trdno liberalcem njihove grehe očitati in opozoriti na volka, ki največ deželnih doklad požre", ter pozival, da je skrajni čas, "da se liberalcem izvije

¹ Več o tem Janez Cvirn: Razvoj ustavnosti in parlamentarizma v habsburški monarhiji: dunajski državni zbor in Slovenci (1848-1918). Ljubljana 2006, (dalje Cvirn, Razvoj ustavnosti) str. 141-142.

² Več o tem Kurt Ebert: Die Anfänge der modernen Sozialpolitik in Osterreich. Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1975, str. 115-249; Andrej Pančur: Boj obrtnikov proti konkurenčnemu prisilnemu delu. V: Zgodovina za vse, 2002, št. 2, str. 40-56; Andrej Pančur: Na poti k modernemu nedeljskemu počitku. V: Zgodovina za vse, 1998, št. 2, str. 17-40; France Kresal, Socialna politika. V: Slovenska novejša zgodovina : od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1. Ljubljana 2005, str. 98.

³ Fran Zwitter: Slovenci in habsburška monarhija. V: Zgodovinski časopis, 1967, str. 58-60; Prim. Peter Vodopivec: Slovenci in Habsburška monarhija. V: Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju. Slowenisch-österreichische Beziehungen im 20. Jahrhundert. Ljubljana 2004, str. 33-34.

⁴ Vasilij Melik: Slovenska politika v Taaffejevi dobi. V: Slovenci 1848-1918: Razprave in članki. Maribor 2003, str. 530.

gospodstvo, drugače pride lepa Štajerska popolnem na nič."⁵ Ker so tudi poslanci veleposestva simpatizirali z liberalci (v kolikor to niso bili), prav tako poslanci trgovsko-obrtno zbornice, je bilo razmerje moči zelo jasno profilirano. Ob treh virilistih, ki niso bili voljeni v deželni zbor, je bilo situacija naslednja: dvanajst poslancev veleposestva, šest poslancev trgovske zbornice in devetnajst poslancev mest in trgov je predstavljalo volilno bazo štajerskih liberalcev (tudi konec 70-tih let 19. stoletja). Ostalih triindvajset mandatov kmečkih občin je praviloma pripadlo osmim slovenskim poslancem in petnajstim nemškim konservativcem.

Deželnozborska volilna zakonodaja se od državnozborske ni razlikovala. Temeljila je na zastopstvu interesov (štiri kurije, med katerimi je bila kmečka kurija najslabše zastopana). Privilegirani sta bili veleposestniška in trgovsko-obrtna kurija, ki sta volili nad četrtno vseh poslancev. V veleposestniški kuriji je mogel voliti lastnik zemljišča, ki je plačeval najmanj 100 gld direktnih davkov (tudi pravne osebe). V trgovsko-obrtni kuriji so volili člani zbornic in njihovi namestniki. V kmečki in mestni kuriji je bila (aktivna) volilna pravica pogojena z občinsko volilno pravico, znotraj tega pa sta obstajali dve vrsti deželnozborskih volilcev (tisti, ki so imeli občinsko volilno pravico zaradi izobrazbe (inteligentni cenzus), in tisti, ki so plačali določen znesek direktnih davkov (pogojni cenzus 10 gld do deželnozborske volilne reforme na 5 gld leta 1883).⁶

Štajerski deželni zbor je imel nemško liberalno večino oziroma večino, sestavljeno iz nemških svobodomiselnih strank (z deželnim glavarjem Moritzom Kaiserfeldom na čelu).⁷ "Ne slovenski, ne nemško-konservativni poslanci jim tega braniti

⁵ SGp (Slovenski gospodar), 10. 6. 1880.

⁶ Cvirn, Razvoj ustavnosti, str. 92-94; prim.: Janez Cvirn: Deželnozborska volilna reforma na Štajerskem. V: Studia historica Slovenica, 2001, št. 2, str. 345-355.

⁷ Moritz Kaiserfeld se je rodil leta 1811 na gradu Mannsberg v Majšperku pri Ptujju kot Moritz Thaddäus Blagatinschegg. Po preselitvi v Gradec (oče je zaradi dolgov leta 1819 prodal družinsko graščino Mannsberg in leta 1827 še Stattenberg), se je šolal in diplomiral na graški filozofski in pravni fakulteti. Že kot študent je postal pristaš nemškoliberalne stranke. Po letih pravniške službe in županovanja v Birkfeldu je bil po povratku k parlamentarnemu življenju leta 1861 izvoljen v štajerski deželni zbor, kjer je prevzel mesto namestnika deželnega glavarja, kmalu pa ga je deželni zbor izvolil v dunajski državni zbor. Kot ognjevit "ustavoverec" je veljal za enega najvplivnejših državnozborskih poslancev. Že sredi 60-tih let se je pokazal razvoj njegove politične ideologije, ko je na shodu štajerskih avtonomistov v Ausseeju postavil zahtevo po nemški hegemoniji v Cislitvaniji. V državnem zboru je organiziral skupino nemških avtonomistov, ki so si prizadevali za krepitev nemštva v Avstriji, in nasprotoval prvemu konservativno naravnemu Hohenwartovemu ministrstvu leta 1871 pri njegovih približevanjih k češkim nacionalnim aspiracijam. Kaiserfeld je bil prvi predsednik državnega zbora, ki ga ni imenoval cesar, pač pa ga je na osnovi decembrske ustave leta 1868 izvolil državni zbor. Ko ga je cesar leta 1871 imenoval za štajerskega deželnega glavarja, je v štajerskem glavnem mestu deloval v skladu z liberalnim ministrstvom, svojo politično usmeritev pa je nadaljeval tudi po spremembi političnih razmer leta 1879, ko so na Štajerskem liberalci ostali v večini.

Na Slovenskem ga slovenska javnost ni marala zaradi liberalnih načel, pa tudi zato, ker je izhajal iz slovenskega prostora, a deloval izrazito prornemško. Toda Kaiserfeld je vse svoje življenje deloval v nemški omiki in kulturi ter s slovenstvom pravzaprav ni imel nobenih povezav. Ko je po deželnozborskih volitvah leta 1884 odložil svoj mandat deželnega glavarja, cesar pa je položaj poveril graščaku Gundacker Wurmbrandu iz Borla pri Ptujju, je na Spodnjem Štajerskem vladalo zadovoljstvo. Novega glavarja so pozdravili posebej zato, ker ni prihajal iz vrst graških "Kaiserfeldovih" liberalcev. Toda čeprav tudi novi deželni glavar ob deželnozborski liberalni zmagi ni zagotavljal drugačne politične usmeritve, je upanje na nove politične razmere predstavljalo dejstvo, da je namestnik deželnega glavarja postal baron Gödel-Lannoy, ki je zastopal slovenske interese v deželnem zboru. Ko je liberalno časopisje pisalo hvalospevne nekrologe Kaiserfeldu, je še najbolj objektivno oceno podal časnik Süddeutsche Post, ki je ob njegovi smrti zapisal, da je liberalno-nacionalno časopisje njegovo smrt nad vse objokovalo in mu izkazovalo vse zasluge za nemštvo, kar je sicer držalo. Bil je brezhiben in nadarjen politik v varovanju nemških liberalnih interesov, kar so liberalci preradi naglaševali, do Slovencev pa ni bil niti najmanj naklonjen. Nasprotno. V skladu s poprejšnjim režimom je deloval kot

niso mogli in še ne morejo, ker so zmiraj v manjšini", je ugotavljal Slovenski gospodar, ko je štajerski deželni zbor sredi leta 1880 pripravljaval zvišanje davka zaradi proračunske finančne luknje. Ob tem je obtoževal liberalce, češ da "postajajo gospodarstvene razmere čedalje hujše, da vedno težkeje zamoremo davke plačevati", in da "delajo nemški poslanci od leta do leta več potroškov, katere moramo potem davkeplačilci pokrivati. Deželne doklade so nam uže do 38% nagnali. // Toda nemški liberalci bi ne bili pravi liberalci, ako bi se s tem zadovoljili. // Pravi liberalec mora potroške vedno više tiščati, države, dežele, okraje, srenje in posameznike v dolgove zakopati." Na prejšnjih volitvah naj bi obljubljal volivcem, "da jim bodo bremena polajšali, v resnici pa jim nalagajo vedno večjih."⁸

Nemška liberalna stranka se je tako opirala na premoč kurije veleposestva, trgovsko-obrtnih zbornic in mest. Vseh 12 poslancev veleposestva je bilo v njenih rokah, prav tako pa vseh 6 poslancev trgovsko-obrtnih zbornic. V mestni kuriji so imeli liberalci vseh 19 poslancev. Slovenci so mogli računati od 23 mandatov kmečke kurije na največ 8 mandatov (zaradi šestih deželnozborskih okrajev kmečke kurije na Spodnjem Štajerskem, od tega sta bila izvoljena po dva poslanca v mariborski in celjski kmečki kuriji). V veleposestniški in mestni kuriji niso imeli možnosti za uspeh, medtem ko trgovsko-obrtna kurije, omejene na Spodnjo Štajersko, ni bilo (obstajali sta graška in leobenska trgovsko-obrtna zbornica).⁹

Deželnozborske volitve so bile (praviloma) vsakih šest let. Slovenci so prvič osvojili vseh osem mandatov leta 1867 (tudi zaradi abstinence nemške ustavoverne stranke na volitvah), nato pa so na naslednjih (nadomestnih) volitvah izgubili poslansko mesto v mariborski kmečki kuriji. Na volitvah leta 1878 so Slovenci spet dobili osem poslancev v kmečki kuriji (zmagali so v vseh šestih volilnih okrajih na Spodnjem Štajerskem).¹⁰

Poslance veleposestva je na volitvah leta 1878 volilo zgolj nekaj več kot 180 volilnih upravičencev, predstavljali pa so znaten delež v deželnem zboru. Schmerlingova volilna geometrija tudi na Štajerskem ni izostala. V trgovsko-obrtni kuriji je volilo 50 volilnih upravičencev, medtem ko je poslance mest in trgov volila le četrtnina mestnega prebivalstva. V kmečki kuriji so volili indirektno (volilne može), ti pa so izvolili poslance v deželni zbor. Vseh volilnih upravičencev je bilo nekaj čez petdeset tisoč. Razdelitev prebivalcev in poslancev nikakor ni sovpadala, ampak se je držala logike državnega zbora in Schmerlingovega sistema. Slovenci so predstavljali tretjino prebivalstva na Štajerskem, a imeli manj kot sedmino poslancev v deželnem zboru.¹¹

deželni glavar vse do svoje politične upokojitve, svoje stališče pa je pokazal hitro po spremembi vlade, ko je v začetku leta 1880 pisal Carneriju in izrazil skrb zaradi desne večine v parlamentu ter upal, da bo obstoječa vlada kmalu padla, do Taaffejevih političnih dejanj pa ni bil najbolj zaupljiv, ko je menil, da je z jezikovnimi navedbami za Češko in Moravsko šel pač predaleč.

Več o njem glej Berthold Sutter: Moritz von Kaiserfeld, Parlamentarier und Landeshauptmann. V: Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark, 1986, str. 255-278; Franz Krones: Moritz von Kaiserfeld. V: Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark, 1885, str. 1-4; Franz Krones: Moritz von Kaiserfeld: Sein Leben und Wirken als Beitrag zur Staatsgeschichte Österreich in den Jahren 1848 bis 1884. Leipzig: Verlag von Duncker & Humblot, 1888.

⁸ SGp, 10. 6. 1880.

⁹ Vasilij Melik: Volitve na Slovenskem 1861-1918. Ljubljana: Slovenska matica, 1965, (dalje Melik, Volitve) str. 297-298.

¹⁰ Janez Cvirn: Politične razmere na Štajerskem v času vlade grofa Taaffeja. V: ČZN, 2002, št. 1, str. 9; Vasilij Melik: O razvoju slovenske nacionalno-politične zavesti. V: ZČ, 1970, št. 1-2, str. 47.

¹¹ Manfred Uratnik: Wahlrechtsreform, Kultur- und Sozialpolitik im Steiermärkischen Landtag

V Gradcu so konec 70-tih let 19. stoletja med vsemi 60 poslanci (skupaj z virilisti 63) in (med njimi) 23 poslanci kmečke kurije Slovence zastopali naslednji slovenski poslanci: v celjskem volilnem okraju sta bila izvoljena Ferdinand Dominkuš in Mihael Žolgar. Iz mariborskega volilnega okraja sta prišla Fran Radej in Janez Flucher. Slovenjgraško volilno enoto je zastopal Jožef Šuc, ptujsko in ljutomersko pa Mihael Herman in Jožef Kukovec. V brežiškem volilnem okraju je bil enoglasno izvoljen Ignac Žnideršič. Vsi so bili uradni slovenski kandidati in zastopali slovenske interese v deželnem zboru.¹²

Na drugi strani so težišče štajerskih nemških konservativcev predstavljale kmečke občine na Zgornjem Štajerskem in pomenile zaradi borbe liberalizma proti Cerkvi skoraj neosvojljivo trdnjavo, kjer so mogli kandidirati tako vodja štajerskih konservativcev Alois Karlon kot tudi kneza Aloys in Alfred Liechtenstein. Z veliko večino so premagali liberalne in nemško-nacionalne kandidate, le v volilnih okrajih Liezen, Irdning in Bruck so bila plodna tla tudi za liberalce, ki so lahko upali na zmago.¹³

Slovenski poslanci so v začetku Taaffejeve ere zaradi liberalnega gospodstva v deželnem zboru delovali v opoziciji in se mogli opirati le na nemške konservativce, takšna pa je bila politika tudi kasneje. Kljub temu so na sejah prodirali z osrednjim političnim vprašanjem, jezikovnim vprašanjem, ki je sicer prihajalo zaradi koalicijske zaslombe močnejše do izraza v državnem zboru.

Mariborski volilni okraj	<i>Janez Flucher 110 glasov, Fran Radej 104 glasov, J. Seeder 92 glasov in Konrad Seidl 72 glasov</i>
Celjski volilni okraj	<i>Ferdinand Dominkuš 183 glasov, Mihael Žolgar 148 glasov, L. Posegg 77 glasov, H. Berks 27 glasov, F. Haas 6 glasov</i>
Ptujski volilni okraj	<i>Mihael Herman 102 glasova, K. Trautvetter 16 glasov</i>
Ljutomerski volilni okraj	<i>Jožef Kukovec 59 glasov, P. Hempel 18 glasov</i>
Brežiški volilni okraj	<i>Ignac Žnideršič 91 glasov</i>
Slovenjgraški volilni okraj	<i>Jožef Šuc 34 glasov, F. Schmitt 31 glasov</i>

Deželnozborske volitve leta 1884

Za razliko od Kranjske,¹⁴ ki je dobila po imenovanju Andreja Winklerja za deželnega predsednika leta 1883 ponovno slovensko večino v deželnem zboru, je bil položaj na Štajerskem ob večinskem nemškem prebivalstvu povsem drugačen. Nemška politika je pred prvimi deželnozborskimi volitvami v Taaffejevi dobi ostro

(1893-1890): Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades. Graz, 1966, str. 3-5 (dalje Uratnik, Wahlrechtsreform); prim. Melik: Volitve, str. 11-15.

¹² Poslanec Šuc je bil sicer na volitvah leta 1878 slovenski protikandidat, medtem ko so Slovenci podprli kandidata F. Schmitta. V začetku Taaffejeve dobe so se nesoglasja s Šucem očitno zgladila. Za razliko od kmečke kurije pa Slovenci niso imeli nobenega poslanca v mestni kuriji. Maribor je zastopal Ferdinand Duchatsch, Celje Josef Neckermann, Ptuj Ferdinand Kada (za njega so po priporočilih slovenskega časopisja in nasprotovanju drugemu kandidatu Kaiserfeldu glasovali tudi Slovenci), Slovenj Gradec pa Ehmer. Melik, Volitve, str. 384-392.

¹³ Uratnik, Wahlrechtsreform, str. 6-7.

¹⁴ O kranjskih Nemcih glej Dragan Matić: Nemci v Ljubljani: 1861-1918. Ljubljana 2002.

pritisnila. Na volitve je skušal vplivati že zbor Štajerske kmetijske družbe z nemškoliberalnim odborom, ki je predlagal nemško-nacionalno misleče kandidate v deželni zbor.¹⁵ V tem duhu je spodnještajersko nemštvo sredi osemdesetih let računalo na osvojitve (vsaj kakšnega) mandata v kmečki kuriji. Nemški predvolilni shodi so bili tako naperjeni tudi k pritegnitvi kmečkega prebivalstva. V Kungoti pri Mariboru je pretežno slovenskim kmetom govoril mariborski odvetnik (deželnozborski in državnozborski poslanec mariborske mestne kurije) Josef Schmienderer in jih prepričeval, da naj volijo nemškoliberalne kandidate, ki da bodo prinesli slogo v deželo in zagotovili njeno bodočnost.¹⁶ Na drugi strani so se tudi Slovenci organizirali. Pred deželnozborskimi volitvami je Slovenski gospodar pričel z volilno agitacijo, "da nas uže sedaj marljivo rogovileči nasprotniki, nemški liberalci, nemčurji pa nemškutarji, ne prehitijo in zlasti kmetskih ljudij ne zbegajo." Ob kmečki je pozival tudi k borbi v mestni kuriji. "Slovenci moramo pri sedanjih volitvah na kmetih povsod zmagati, pa tudi v mestih Ptuj, Celji in Mariboru na bojišče stopiti, zlasti pa pripomagati, da v velikem posestvu zmaga konservativna stranka." S tem je bil mnenja, da bi se utegnila ob zmagi nemških konservativcev na Štajerskem končati deželnozborska liberalna večina, konservativni in slovenski poslanci pa bi v deželnozborski koaliciji nadedli "deželnemu odboru, deželnemu šolskemu svet itd. drugo lice."¹⁷

Nemški kandidati so (kljub premoči) seveda agitirali tudi v spodnještajerskih mestih. V Celju je spregovoril župan Neckermann in ostro nastopil proti kakršnikoli spremembi deželnozborske večine, kljub temu da je volilni cenzus dajal več možnosti liberalnim nasprotnikom.¹⁸ Po obilni slovenski agitaciji (slovenska politika je težila predvsem k porazu nemškoliberalne deželnozborske večine) so bile vse sile usmerjene k volitvam, ki jih je spodnještajerska politična elita krepila tudi v celjski čitalnici¹⁹ in na sokolskem shodu sredi "slovenske" Savinjske doline v Mozirju.²⁰ Celjsko nemško časopisje, ki ga je prireditelj seveda motila, je bilo prepričano, da mestna kurija nikakor ni ogrožena,²¹ shod pa izrabilo v svoj prid in obtoževalo slovenske dijake ter učitelje z nacionalnimi fanatiki pod vplivom mariborskega bogoslovca Lavoslava Gregoreca, ko so poslali pozdravni telegram: "Vihraj ponosno trobojna zastava, zvezda ti nova na Slave oboku, združena z drugimi pelji zmagonosno nas skozi valove k rešilnemu otoku. Živeli Sokoli!"²² Še bolj prav jim je prišel trojni umor v Lučah v začetku aprila, ki so ga kar najbolje izkoristili. Ker napovedane slovesnosti niso mogli preprečiti, so z likom slovenskega morilca Karla Čuvana želeli v kar najbolj črnih barvah naslikati podobo savinjskega Sokola, ki je predstavljal jedro slovenstva v Savinjski dolini. Tako so namenili za razliko od slovenskega časopisja, ki dogodku ni posvečalo preveč pozornosti, morilcu kar precej papirja in skušali kolikor mogoče pokvariti prireditelj, ko je "vahterca" poročala, da je bil omenjeni član savinjskega Sokola in celo eden izmed glavnih funkcionarjev društva. Vrtinec mednacionalnih trenj in nas-

¹⁵ Südsteirische Post (SP), 8. 3. 1884.

¹⁶ SP, 23. 4. 1884; prim. Marburger Zeitung (MZ), 22. 4. 1884.

¹⁷ SGp, 17. 4. 1884.

¹⁸ Deutsche Wacht (DW), 25. 5. 1884.

¹⁹ DW, 8. 5. 1884.

²⁰ Slovenski Narod (SN), 4. 6., 5. 6., 6. 6., 7. 6., 9. 6., 16. 6. 1884.

²¹ DW, 24. 4. 1884.

²² SP, 28. 6. 1884.

protij med spodnještajerskimi Nemci in Slovenci je tako marsikdaj zašel na povsem banalne dogodke tedanjega vsakdana, ker so tudi Slovenci vse preradi pisali o neuspehih spodnještajerskih nemških liberalcev.²³ Ostritev nacionalnih čustev je bila tako prisotna na vsakem koraku.²⁴

Volitve v deželni zbor so poleti leta 1884 povzročile novo politično valovanje. Slovenci so lahko računali na vseh osem poslanskih mest v kmečki kuriji. V mariborskem okraju je kljub temu mešal štrene Josef Schmiderer. Slovenski gospodar mu je napel strune, češ da mu ni dovolj, da je prišel v okrajni zastop in postal njegov predsednik, ampak da bi se rad "vsilil še Slovencem za deželnega poslanca."²⁵ Slovensko časopisje je do avgustovskih volitev vztrajno agitiralo med Slovenci. V mariborskem okraju, kjer je bilo najbolj napeto, proti nemškima kandidatom Schmidererju in Kandoliniju, v celjskem proti Valentiniču in Logarju, v slovenjgraškem proti Gasteigerju, v ptujskem proti Šoštariču in v brežiškem proti Žnideršiču, ki je medtem zamenjal "barve". V Ljutomeru ustavoverci niso postavili kandidata.²⁶

Nemci, ki so v kmečki kuriji programsko zastavili pridobitev katerega izmed mandatov, so imeli največ možnosti za uspeh v Mariboru, kjer so tudi vložili največ truda. Slovenci so na drugi strani načrtovali "naskok" na mesta in poskušali po deželnozborski volilni reformi²⁷ prodreti vsaj v Mariboru in Celju.²⁸ Nemško časopisje je vztrajno ščuvalo proti slovenskim aspiracijam. V napetem predvolilnem ozračju je Slovensko društvo sklicalo občni zbor v Sv. Trojici v Slovenskih goricah, kjer je pozivalo volivce mariborskega okraja k izvolitvi barona Hermanna Gödel-Lannoya in Frana Radeja. Ko je društvo v Celju določilo še ostale kandidate kmečke in mestne kurije, je konec junija predvolilna borba stekla v polnem zamahu.²⁹ Nemško časopisje je slovenske aspiracije seveda zavračalo, velik delež slovenskih agitacij pa pripisalo slovenski duhovščini, ki da hujska ljudstvo na deželi.³⁰

Slovenski kandidati so predstavljali osem (skoraj popolnoma) zagotovljenih poslanskih mest v kmečki kuriji. Za mariborski okraj je Slovensko društvo predlagalo barona Gödel-Lannoya in Frana Radeja, za ptujski Božidarja Raiča, za ljutomerski Jožefa Kukovca, za slovenjgraški Jožefa Šuca, za celjski Mihaela Vošnjaka in Ferdinanda Dominkuša, ter za brežiški Jožefa Jermana.³¹ Toda kljub temu, da je Raič zamenjal umrlega Mihaela Hermana že v začetku leta, nad svojo poslansko funkcijo v graškem deželnem zboru očitno ni bil preveč navdušen, če-

²³ Andrej Studen: Rabljev zamah: k zgodovini kriminala in kaznovanja na Slovenskem od 16. do začetka 21. stoletja. Ljubljana 2004, str. 152-153.

²⁴ Trojni umor v Lučah ni bil prvi primer nacionalnih napetosti, ki bi ga vzpodbudilo kriminalno dejanje. Slovensko in nemško časopisje se je "spopadlo" že konec leta 1882, ko je svoj morilski "pohod" v mariborski okolici končal Ludvik Havranek. Slovenec je konec oktobra pisal, da so ga žandarji poprej že skoraj ujeli, "a zarad goste megle ga niso vidili, on pa jih je spoznal na nemškem govoričenju in jo je o pravem času popihal." Celjski nemški časnik je seveda nemudoma odgovoril, češ da je torej potrebno znati slovensko, če hočeš prijeti zločinca. Prav tam, str. 145.

²⁵ SGp, 15. 5. 1884.

²⁶ Melik, Volitve, str. 388-392.

²⁷ Prim. Janez Cvirn: Deželnozborska volilna reforma na Štajerskem 1883. V: Studia Historica Slovenica, 2001, št. 2, str. 345-352.

²⁸ SGp, 5. 6. 1884.

²⁹ SGp, 12. 6. 1884; SN, 16. 6., 18. 6. 1884; SP, 11. 6. 1884.

³⁰ DW, 15. 6. 1884.

³¹ SGp, 31. 7., 7. 8. 1884.

prav je njegov prihod nekoliko prevetril slovenske vrste. "Vse sem poskusil, da odvrnem naše narodnjake od misli zbog moje kandidature. 27. imeli so spet shod v Ptuj, da se o tej stvari posvetuje; jaz sem pisal pismo, // naj mi prizaneso in me na miru v Halozah puste, pa brezuspešno - sklenoli so, // 'da volilci ptujskega okraja ostanejo pri kandidaturi B. R., kajti to želijo volilci!'"³²

Toda slovenska politika je imela svoj "program". Slovenski predvolilni shodi so poudarjali (ob želji po porazu nemške liberalne večine v deželnem zboru) izboljšanje spodnještajerskih razmer (dvig kmečkega prebivalstva, odprava okrajnih zastopov, uvedba slovenščine v šole in urade). Optimistične misli, ki so jih širili v Podsredi, kjer je nastopil novi slovenski kandidat Jožef Jerman, v brežiškem okraju, v Račah pri Mariboru, kjer so liberalci sicer skušali s provokacijami motiti prireditve,³³ in v sv. Lovrencu v Slovenskih goricah, so kazale na kaj več kot le na osvojitve kmečke kurije.³⁴ Toda tudi spodnještajerski Nemci niso držali križem rok. "Vahterca" je propagirala nemške ideje ne samo mestnim volivcem, pač pa tudi volivcem kmečke kurije. Stvari so začele uhajati izpod nadzora, ko so na slovenskem shodu v sv. Martinu na Pohorju bistriški Nemci "najeli" prenapeteže, ki so izzivali prisotne slovenske poslance Frana Radeja, Ferdinanda Dominkuša in Ivana Dečka (ti so sicer odšli kasneje domov), vročekrvneži pa so nato povzročili pretep v Grossovi gostilni in udrihali čez Slovence (eden izmed njih naj bi celo žalil cesarja). Pretep so umirili šele žandarji in vročekrvneže spravili v ječo.³⁵ "Vahterca" je stvari videla v svoji luči in zadovoljno ugotavljala, da so Slovenci pač naleteli na pohorsko vas, ki da jih ni sprejela z odprtimi rokami.³⁶

Slovensko časopisje je na drugi strani poudarjalo pomen slovenskih kmečkih poslancev in upalo na slovensko-konservativno zmago v deželnem zboru. Priporočalo je slovenske kandidate in ostro nastopilo proti liberalnim. Medtem je nemška agitacija prodrla tudi med dijaško mladino, ki je razgrajala pred celjsko slovensko okoliško šolo in zmerjala "Slovence s psokami." Baje naj bi dijake na to napeljal "nek tukajšnji rogovilež", da naj "vznemirjajo nemčurski pobalini slovenske dijake, prebivajoče v poslopji slovenske šole."³⁷ Nemško-slovenska politična razklanost je sredi desetletja že močno načela vsakdanje življenje in povzročila nacionalno diferenciacijo v vseh porah javnega življenja. Potem ko je vlada volitve preložila za dober mesec,³⁸ si je kršitev volilne zakonodaje privoščil celo slovenjgraški okrajni glavar Finetti, ki je v nasprotju z volilno reformo (ta je omogočala volitve volilnih mož na domu) ukazal županom v Šoštanju, Velenju, Marenbergu in drugje v svojem delovnem področju sklicati volitve volilnih mož. Slovensko časopisje se s tem seveda ni strinjalo in je menilo, da je njegova poteza ponovno naperjena proti slovenskim volivcem, ki da se zaradi delovnih obveznosti sredi poletja težko udeležijo predpisanih volitev.³⁹

Slovensko politično vodstvo je neumorno nadaljevalo svoje predvolilno delo. Po zborovanju v Rušah, kozjanskem okraju in v Jarenini pri Mariboru so Slovenci

³² Pokrajinski arhiv Maribor (PAM), fond Gregorec, pismo Božidarja Raiča, 29. 7. 1884.

³³ SP, 9. 7. 1884.

³⁴ SGp, 26. 6., 3. 7., 10. 7. 1884; SP, 2. 7. 1884; prim. Hugo Suette: Der nationale Kampf in der Südsteiermark 1867 bis 1897. Verlag Max Schick, München 1936, str. 66.

³⁵ SGp, 10. 7. 1884.

³⁶ DW, 10. 7. 1884.

³⁷ SGp, 17. 7. 1884.

³⁸ Slovenec (S), 11. 7. 1884.

³⁹ SP, 23. 7. 1884.

optimistično krenili proti volitvam. Toda Slovenski gospodar je kljub temu opozarjal volivce, da naj bodo pazljivi, da se naj ne dajo premotiti liberalcem, da naj ne pozabijo legitimacij, ob tem pa ugotavljal, da so tudi najbolj ogroženi okrajji glede volilnih mož slovenski. "Ves Sevniški in Kozjanski okraj stoji za gospoda Jermana, celo v trgu Kozjanskem sta narodnjaka // zmagala, in tudi v Brežiškem je mnogo občin naših, // Slov. Graški pa je itak liberalcem nepristopen."⁴⁰ Še največ težav so povzročali lenarški, mariborski in bistriški okraj. "Tukaj delale so laži, nevednost, nemčurska ošabnost, vino, pivo, šnops, denar, prilizovanje, strah proti Slovincem, kakor še ne pomnimo. Ali tudi Slovenci so bili urejeni, delavni, kakor še nikoli ter srečno si priborili večino." Še bolj navdušeno je pisal, da je osvojitve ptujске mestne kurije zelo verjetna, le če bodo vsi Slovenci na Ptujju, Rogatcu, Ormožu, Središču in Ljutomeru volili slovenskega kandidata, profesorja na ptujski gimnaziji Luko Kunstka. Nemški kandidat Karl Ausserer naj bi tako pogorel, enako pa so upali tudi za Celje, kjer je proti Neckermannu nastopil Mihael Žolgar.⁴¹ Proti nemškemu kandidatom je slovensko časopisje nastopilo tudi s tem, da je njihov predvolilni program označevalo kot zgolj interes za okrajne ceste, nemštvo in nič drugega,⁴² pa tudi kot posnemanje programa slovenskih kandidatov, ko je Schmiederer v lovu na glasove poudarjal znižanje davka in podobno (kar je bilo seveda skregano z njegovo poprejšnjo miselnostjo).⁴³ Slovenec je tako ugotavljal, da si pač obe stranki "na vso moč prizadevata v kmečkih občinah s svojimi kandidati prodreti."⁴⁴

Ko je bil pred volitvami Lavoslav Gregorec obsojen na šest tednov ječe zaradi žaljenja časti v enem izmed člankov Slovenskega gospodarja, je nemško časopisje želelo priložnost ponovno izkoristiti v svojo korist. "Vahterca" je Gregoreca (in slovensko časopisje) označila za lažnivca in hujskača ter si prizadevala vplivati na volivce kmečke kurije. Eduard Glantchnigg, ki je bil s Kmetiskim prijateljem "sogovornik" v omenjenih tožbah, nad tem ni skrival navdušenja, časopisje pa je volivce opozarjalo, češ da naj premislijo, preden bodo dali glas kandidatu, ki da pripada Gregorečevi "fanatični" slovenski nacionalni miselnosti.⁴⁵

Kljub temu nemška propaganda ni obrodila sadov. Po osvojitvi osmih mandatov kmečke kurije sicer nepravične Schmerlingove volilne geometrije je slovensko časopisje kipelo od navdušenja,⁴⁶ nekoliko manj veselo pa komentiralo poraz v mestni kuriji. Čeprav je Kunstek dobil večino v Ormožu in v Središču, ga je od zmage ločila le zmaga v Ljutomeru. Ausserer se je lahko zahvalil predvsem ptujskim in rogaškimi volivcem, ki so ga podprli. Zmaga z dobrimi petdesetimi glasovi je pomenila vzpodbudo za Slovence. Tudi Žolgar, ki je izgubil predvsem zaradi celjskih, brežiških in laških glasov, se je po mnenju časopisja dobro odrezal. Volitve so še enkrat pokazale nemški karakter le nekaterih mest in trgov ter slovenski značaj ostalih, kjer je Žolgar dobil večino (Gornji Grad, Ljubno, Mozirje, Žalec, Vojnik, Sevnica). Manj pretresljivo je bilo v Mariboru in v Slovenj Gradcu.⁴⁷

⁴⁰ SGp, 31. 7., 7. 8. 1884.

⁴¹ SGp, 14. 8. 1884; SN, 16. 8., 18. 8. 1884; SP, 16. 8. 1884.

⁴² SP, 30. 7. 1884.

⁴³ SP, 2. 8. 1884.

⁴⁴ S, 2. 8. 1884.

⁴⁵ DW, 10. 8. 1884; Tagespost (Tp), 7. 8. 1884.

⁴⁶ Prim. SGp, 22. 8. 1884; SN, 20. 8., 25. 8. 1884; SP, 20. 8., 23. 8. 1884; prim. Melik, Volitve, str. 388-392.

⁴⁷ SGp, 28. 8. 1884; SN, 22. 8. 1884.

Schmiederer sploh ni imel slovenskega protikandidata, v Slovenj Gradcu pa je Tomscheg tudi zmagal s prepričljivo večino.⁴⁸ Nemško časopisje je tako zadovoljno ugotavljalo kljub neuspehu v kmečki kuriji, da je spodnještajersko meščanstvo pokazalo svoje nemško stališče in podprlo liberalne kandidate.⁴⁹

Ko je slovensko časopisje iskalo vzroke za nemškoliberalno zmago na minulih volitvah v mestni kuriji, je ugotovilo, da je večina uradnikov volila liberalce. V Celju je okrajni glavar Haas agitiral za liberalce in "prepričal" sodnika celjskega okrožnega sodišča Heinricherja ter ostale sodne, politične in davčne uradnike "z malo izjemo." V Brežicah da so "pri volitvi v deželni skupini vsi vladni komisarji le nemškoliberalce v volilne komisije volili." Obilno agitacijo si je nemška stran privoščila tudi v kmečki kuriji, ko naj bi ptujski okrajni glavar Premerstein proti Raičevi kandidaturi svaril z besedami, da naj "le popa ne" volijo. Mariborski okrajni glavar Hein je forsiral Schmiedererjevo izvolitev in bil proti Gödel-Lannoyu in Radeju, medtem ko je deželni namestnik Kübeck ostal zvest liberalcem, ker da "konservativne večine v deželnem zboru ni želel, ker bi bil s tem njegov sedež omajan." Časopisje je pisalo, da so se deželni namestniki povsod spremenili, le na Štajerskem da je ostalo vse pri starem.⁵⁰

Nova sestava deželnega zbora ni postregla s slovenskimi predvolilnimi upi. Liberalci so imeli ponovno večino. Ko je v začetku septembra deželni glavar Kaiserfeld zapustil deželno krmilo, so spodnještajerski Slovenci upali, da bo vsaj imenovanje grofa Wurmblanda⁵¹ in njegovega namestnika Gödel-Lannoya prineslo večjo mero upoštevanja slovenskih zahtev.⁵² Toda stvari so v glavnem ostale pri starem. Ko so slovenski poslanci konec septembra protestirali pri deželnem odboru, češ da se na ptujski gimnaziji⁵³ in ostalih dveh spodnještajerskih gimnazijah ni nič spremenilo v korist slovenskega jezika ter da učitelji še vedno ne obvladajo obeh jezikov, niso naleteli na odobravanje liberalne večine⁵⁴ in ustavovernega nemškega časopisja⁵⁵ ter menili, "da za Slovence niti najmanjšega upanja ni, da bi v Gradcu kaj dosegli." V začetku oktobra so sredi proračunske debate celo zapustili deželni zbor, ko je Miha Vošnjak dejal, da raje gredo, "wenn wir nur zum Zahlen da sind."⁵⁶

⁴⁸ Prim. Melik, Volitve, str. 384-386.

⁴⁹ DW, 24. 8. 1884; Tp, 20. 8., 22. 8. 1884.

⁵⁰ SN, 19. 9. 1884.

⁵¹ Več o njem glej Gerhild Troger: Der steirische Landtag. Sein politisches, kulturelles und soziales Wirken in den Jahren 1890-1900: Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades. Graz 1968, str. 2-6.

⁵² SGp, 11. 9. 1884.

⁵³ Na Ptujju je gimnazijo obiskovalo dvakrat več slovenskih dijakov. Namesto izpolnjevanja slovenskih zahtev je ptujsko nemštvo ostro nasprotovalo kakršnikoli spremembi obstoječih razmer. Johann Michelitsch, ki je zagovarjal tezo o nemški ogroženosti, je na Ptujju kazal precejšnjo energijo pri protislovenski agitaciji. Še ostrejši nemškonacionalni pristop je zavzel novi ravnatelj Johann Tschanet, do tedaj profesor zgodovine in geografije na leobenski višji gimnaziji brez znanja slovenskega jezika, ki da je bil po besedah svetovalca deželnega odbora Moriza Schreinerja nastavljen zgolj zato, da očisti ptujsko gimnazijo slovenskih profesorjev. SP, 3. 9. 1884.

⁵⁴ SGp, 25. 9., 2. 10. 1884; SN, 23. 9., 30. 9. 1884; SP, 24. 9., 8. 10. 1884; prim.: Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Steierm. Landtages. VI. Landtags-Periode. I. Session, 7. Sitzung, 22. 9. 1884, str. 60-61.

⁵⁵ DW, 25. 9. 1884; Tp, 1. 10., 3. 10. 1884.

⁵⁶ Uratnik, Wahlrechtsreform, str. 117; Edith Marko Stöckl: Der steiermärkische Landtag. V: Die Habsburgermonarchie, Band VII/2, Wien 2002, str. 1698.

Ptujski poslanec Ausserer pa je ob rastoči mednacionalni mržnji vložil v deželnem zboru za volilni "epilog" še pritožbo proti sevniškemu županu Francu Veršecu. Ta je dal odstraniti nemški predvolilni plakat, češ da naj volivci ne volijo slovenskih kandidatov, ki da nimajo v deželnem zboru kaj iskati. Ausserer je Veršca zaradi "napravnega" postopanja označil za panslavističnega agitatorja.⁵⁷ Rešitev je predstavljal edino državni zbor,⁵⁸ kjer pa koalicijska drža slovenskih poslancev ni bila dovolj, da bi graški liberalci želeli poslušati slovenske zahteve.

Spodnještajerski slovenski poslanci v deželnem zboru 1884-1890⁵⁹

Mariborski volilni okraj	<i>Fran Radej 143 glasov, baron Hermann Gödel-Lannoy 142 glasov, Josef Schmiederer 98 glasov, E. Kondolini 95 glasov</i>
Celjski volilni okraj	<i>Miha Vošnjak 248 glasov, Ferdinand Dominkuš 247 glasov, K. Valentinčič 26 glasov, J. Logar 26 glasov (Dominkuš odstopil leta 1887, Josip Serneck decembra leta 1887 241 glasov)</i>
Ptujski volilni okraj	<i>Božidar Raič 135 glasov, F. Šoštarčič 23 glasov (Raič umrl junija leta 1886, Fran Jurtela oktobra leta 1886 142 glasov)</i>
Ljutomerski volilni okraj	<i>Jožef Kukovec 116 glasov</i>
Brežiški volilni okraj	<i>Jožef Jerman 93 glasov, Ignac Žnideršič 22 glasov</i>
Slovenjgraški volilni okraj	<i>Jožef Šuc 59 glasov, J. Gasteiger 33 glasov</i>

Volitve v deželni zbor leta 1890

Tudi zadnje deželnozborske volitve v Taaffejevi dobi so na Spodnjem Štajerskem povzročile veliko dinamiko. Še pred volitvami leta 1890 je ptujška mestna kurija volila na nadomestnih volitvah po Aussererjevem odstopu konec leta 1888 novega poslanca. Ko se je pojavil proti uradnemu slovenskemu kandidatu Jožefu Kukovcu ljutomerski nemški protikandidat Josef Steyer, spodnještajersko slovensko časopisje niti ni bentilo čez njegovo kandidaturo, ker da ga "imamo vsi radi, prodava nam dobre kože in podplate in je v svojem obrtu več Slovenec nego Nemeč; ves njegov dom je slovenski in on sam je primoran občevati z vsemi le slovenski." Kukovec v mestni kuriji seveda ni imel možnosti. Steyer ga je marca leta 1889 premagal in zasedel prazno poslansko mesto deželnozborskega poslanca ptujске mestne kurije.⁶⁰

Toda z večjo pozornostjo je slovenska javnost pričakovala (redne) volitve v deželni zbor leta 1890, kjer je lahko ponovno računala na osem slovenskih poslancev. Medtem ko je nemška stran pred volitvami obtoževala slovensko stran, da brezobzirno agitira v jezikovno mešanih območjih na Spodnjem Štajerskem in

⁵⁷ SP, 27. 9. 1884; prim.: Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Steierm. Landtages. VI. Landtags-Periode. I. Session, 9. Sitzung, 24. 9. 1884, str. 107-108.

⁵⁸ SGp, 9. 10. 1884; SP, 4. 10. 1884.

⁵⁹ Melik, Volitve, str. 388-392.

⁶⁰ Melik, Volitve, str. 386-387.

"nalagala" slovenski duhovščini neomejeno povzdigovanje slovenskih "prvakov"⁶¹ (obenem pa pisala, da je slavizacija monarhije zašla v neslutene višave⁶² in naglašala "potrebo močne, nemške in napredne večine v deželnem zboru"),⁶³ je slovenska politika, neozirajoč se na nemške "čence", v "režiji" Slovenskega društva postavila "preverjene" kandidate za poslance v spodnještajerskih kmečkih kurijah. V Celju sta kandidirala Miha Vošnjak in Josip Serneč, v Mariboru Fran Radej in Franc Robič (kot nov kandidat namesto barona Gödel-Lannoya), na Ptujtu Franc Jurtela, v Brežicah in v Slovenj Gradcu Jožef Jerman in Jožef Šuc, namesto Kukovca pa je kandidiral v ljutomerski kmečki kuriji celjski odvetnik Ivan Dečko.⁶⁴ Kmečke kurije, ki so bile v domeni Slovencev, niso predstavljale večjih težav, kljub temu da se je v slovenjgraški kmečki kuriji pojavil kot slovenski liberalni protikandidat Jožef Lipold, ki je premagal Šuca (edini primer političnih nasprotij in nesoglasij med sicer spodnještajersko slogaško politično usmeritvijo).⁶⁵ Šuc je sicer po mnenju časopisa izgubil zaupanje med volivci,⁶⁶ med njiju pa se je po številu glasov "vrinil" nemški kandidat Franc Kovač. Tretjino glasov je v Ljutomeru "pobral" nemški kandidat, sicer Slovenec, Ivan Farkaš,⁶⁷ s katerim so želeli Nemci zмести slovenske volivce,⁶⁸ kar pa Dečku ni povzročalo prevelikih težav. Nemci so poskušali prodreti še v Mariboru, a sta dobila kandidata Josef Schmiederer in Franc Purgaj dvakrat manj glasov kot slovenska kandidata. Brez nemške udeležbe sta zmagala celjska slovenska kandidata,⁶⁹ medtem ko je bila kandidatura barona Moscona v Brežicah zgolj neuspešna nemška epizoda.⁷⁰ Na drugi strani so imeli Nemci prevlado v mestni kuriji. Josef Schmiederer je brez protikandidata zmagal v Mariboru, medtem ko sta se v Slovenj Gradcu spopadla dva nemška kandidata Starkel in Fritscher. Slednji je bitko izgubil. V Celju in na Ptujtu pa so Slovenci predstavljali močnejši element. Še najbolj se je nemškemu kandidatu približal slovenski kandidat, sicer odvetnik Ludvik Filipič, v Celju, ko je kandidiral proti nemškemu Josefu Neckermannu in osvojil tretjino glasov, na Ptujtu pa je proti novemu poslancu Gustavu Kokoschineggu,⁷¹ ki ga je nemški javnosti sredi junija "predstavil" ptujski župan Ernst Eckl, slovenski kandidat Jurtela zbral dobro četrtno glasov.⁷² Nemško časopisje je po volitvah sicer pisalo, da je Neckermannova celjska zmaga postavila stvari na svoje mesto, ker je Filipič prejel manj glasov kot njegov predhodnih Žolgar na prejšnjih volitvah,⁷³ toda odstotek glasov v celjski mestni kuriji je kljub temu jasno pokazal, da je slednja najbolj ranljiva na

⁶¹ MZ, 3. 4. 1890.

⁶² MZ, 1. 6. 1890.

⁶³ S, 14. 6. 1890.

⁶⁴ SGp, 12. 6. 1890; SP, 11. 6. 1890.

⁶⁵ Rüdiger Malli: Die politische Richtungen bei den Slowenen der Untersteiermark von der Dezemberverfassung bis zum Ersten Weltkrieg. V: Die Donaumonarchie und die südslawische Frage von 1848 bis 1918: Texte der ersten österreichisch-jugoslawischen Historikertreffens Gösing 1976 (herausgegeben von Adam Wandruszka, Richard G. Plaschka, Anna M. Drabek). Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaft, Wien 1978, str. 83.

⁶⁶ SN, 7. 7. 1890.

⁶⁷ SGp, 3. 7. 1890; prim. Melik, Volitve, str. 389; 391.

⁶⁸ SGp, 10. 7. 1890.

⁶⁹ SGp, 3. 7. 1890; prim. Melik, Volitve, str. 388; 390.

⁷⁰ SGp, 17. 7. 1890; prim. Melik, Volitve, str. 392.

⁷¹ Prim. Gustav Kokoschinegg: Erinnerungen aus meinem Leben: als Manuskript gedruckt. Graz 1914, str. 166.

⁷² Melik, Volitve, str. 384-386; prim. SP, 2. 7. 1890; DW, 19. 6. 1890.

⁷³ DW, 3. 7. 1890.

Spodnjem Štajerskem, čeprav so spodnještajerski Nemci slavili nekoliko manjše število slovenskih glasov v mestih kot nacionalno zmago in nesporno oslabitev slovenstva.⁷⁴

*Spodnještajerski slovenski poslanci v deželnem zboru leta 1890*⁷⁵

Mariborski volilni okraj	<i>Franc Robič 158 glasov, Fran Radej 156 glasov, Josef Schmiederer 81 glasov, F. Purgaj 79 glasov</i>
Celjski volilni okraj	<i>Miha Vošnjak 253 glasov, Josip Sernec 253 glasov</i>
Ptujski volilni okraj	<i>Fran Jurtela 148 glasov</i>
Ljutomerski volilni okraj	<i>Ivan Dečko 74 glasov, Ivan Farkaš 38 glasov</i>
Brežiški volilni okraj	<i>Jožef Jerman 103 glasov, A. Moscon 8 glasov</i>
Slovenjgraški volilni okraj	<i>Jožef Lipold 50 glasov, F. Kovač 29 glasov, Jožef Šuc 15 glasov</i>

Filip Čuček

THE ELECTIONS TO THE PROVINCIAL ASSEMBLY IN LOWER STYRIA DURING
THE EDUARD TAAFFE'S TERM

S u m m a r y

Under the electoral system of the Styrian Provincial Assembly, Slovenes were entitled to a maximum of eight mandates in the rural curia. In the 1867 elections, they won all eight of them for the first time, partly thanks to the electoral abstinence of the German Constitutional Party. At the subsequent (supplementary) elections, they lost one mandate in the Maribor rural curia, only to regain it in the 1878 elections.

Out of 60 deputies (or 63, counting the *virilisti*) in the Styrian Provincial Assembly, eight were Slovene. All of them were official candidates representing Slovene interests. The urban curia was entirely in German hands. In the 1878 elections, the deputies of great landowners who represented a considerable portion in the Provincial Assembly only won around 180 votes. Fifty qualified voters cast their votes in the Chamber of Commerce and Trade, while only one quarter of the urban population voted for the deputies of towns and squares. In the curia of rural municipalities, only 500 (out of over 50,000 qualified voters) voted for electors, after having paid a direct electoral tax of at least ten guilders. Although Slovenes accounted for one third of the total Styrian population, they held less than one seventh of the seats in the Provincial Assembly.

Germans, whose programme objective before the 1884 elections was to win at least one mandate in the rural curia, concentrated most of their efforts in Maribor where they saw their best prospects of success. Slovenes, in their turn, planned an 'offensive' against the cities after the execution of the electoral reform, hoping to enter the urban curia at least in Maribor and Celje.

In spite of all endeavours, the German propaganda proved fruitless. After winning eight mandates in the rural curia under Smerling's unfair electoral scheme, reports in Slovene newspapers burst with euphoria. Their commentaries of the Slovene defeat in the urban curia, however, were much more subdued. While seeking reasons for the German victory at the elections to the urban curia, the Slovene journalists discovered that the majority of clerks had voted for German liberals.

The last elections in Lower Styria during the Taffee's term also raised much dynamism. The Slovene public eagerly awaited the (regular) elections to the Provincial Assembly in 1890, when it could again count on eight seats. Before the elections, the German side accused the Slovene politicians of ruthless agitation in the linguistically mixed areas of Lower Styria. The Slovenes dismissed such allegations as nonsense and under the instruction of the Slovene Society, appointed 'trustworthy' candidates for deputies in the rural curia.

⁷⁴ DW, 3. 7. 1890.

⁷⁵ Melik, *Volitve*, str. 388-392.

In this way, Slovenes again won all eight mandates in the rural curia, while Germans secured four in the urban. Although, after the elections, German newspapers boasted that the German victory in the Celje urban curia had put things right, the percentage of votes gained, clearly exposed the said curia as the most vulnerable in Lower Styria. Nevertheless, the local Germans celebrated a slightly lower number of Slovene votes in the cities as a national victory and an indisputable sign of Slovene weakness.